

Covid-19, Sinofobi ve Popülizm

Covid-19, Sinophobia and Populism

Buğra Kadir Koçer

Doktora Öğrencisi, Uludağ Üniversitesi, bugrakadirkocer@gmail.com

ORCID: 0000-0002-4790-9428

Journal of Migration and Political Studies

MIPOS 2023

Cilt Volume I - Sayı Number I

ss. pp. 1-16

Geliş Tarihi Received: 03.05.2023

Kabul Tarihi Accepted: 03.08.2023

Atıf Citation: Koçer, B. K. "Covid-19, Sinofobi ve Popülizm."
Journal of Migration and Political Studies 1 (2023): 1-16

ÖZET

Covid-19 pandemisi neredeyse tüm Dünya genelinde neden olduğu panik ve korkunun yanında ekonomide, ulaşımda, sağlıkta ve sosyal alanlarda birçok sorunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Birçok insan kendisini salgından korumaya çalışırken aynı zamanda farklı alanlarda ortaya çıkan bu yeni problemlerin yarattığı olumsuz etkilerle de mücadele etmek zorunda kalmıştır. Tüm bu sıkıntılara ek olarak koronavirüsün Çin merkezli olarak yayılması özellikle Batılı ülkelerde yaşayan başta Çin ve Doğu Asya kökenli göçmenlerin damgalanmasına yol açarak, bu grupları salgının nedenlerinden biri ve nefret söylemlerinin başlıca hedefi haline getirmiştir. Çin ve Doğu Asya kökenli göçmen gruplarına karşı oluşan nefret söylemleri ve yabancı düşmanlığı Covid-19 pandemisi öncesinde de dünyanın birçok farklı bölgesindeki siyasal alanlarda etkili hale gelmiş popülist hareketler ve aşırı-sağ gruplar eliyle hızla yayılarak genişlemiştir. Bu hareketler ve gruplar bir yandan özellikle sosyal medyadan olmak üzere sinofobik söylemleri yaygınlaştırırken bir yandan da pandeminin yol açtığı tüm sorunların nedeni olarak diğer etnik ve dini azınlık grupları da hedef almayı sürdürmüşlerdir. Bu çalışmada Covid-19 pandemisi sürecinde ortaya çıkan başta sinofobik tutumlar ve söylemlerin yanında diğer etnik ve dini azınlık gruplarına karşı yayılan nefret söylemleri ve yabancı düşmanlığı araştırılarak, bu tutum ve söylemlerin popülizm ile olan ilişkisi incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: *Covid-19, Sinofobi, Popülizm, Yabancı Düşmanlığı*

EXTENDED ABSTRACT

The COVID-19 pandemic, which has affected the whole world in a short period of time, has caused large-scale negative effects in social and cultural areas with the crisis it has caused in the fields of health and economy. One of the main reasons for the negative effects is that many bans and quarantine measures implemented to control the pandemic brought social life almost to a standstill. On the other hand, the COVID-19 pandemic already profoundly affected the social and cultural spheres due to the fear and panic caused by the rapid spread of the disease before the measures and practices taken and the efforts to control the pandemic were initially shaped by this fear and panic. This state of fear and panic has caused cases of xenophobia and discrimination to escalate. While the emergence of the disease in China led to the denigration of Chinese food culture and Chinese people directly, this denigration was replaced by discrimination, harassment, and stigmatization of Chinese and almost all people of East Asian origin as the disease spread. The media and politicians are among the other triggers of these incidents, which have also increased due to insufficient information about COVID-19 and the prejudices, rumors, and conspiracy theories that circulated rapidly as a result. Many media outlets have spread unconfirmed news, causing increased fear and panic, and targeted China through the images and headlines they chose for their news content, paving the way for hate speech and discrimination incidents. A similar situation is reflected in the discourse of many populist leaders, especially former US President Trump. Politicians who targeted China and various immigrant and minority groups rather than controlling the COVID-19 pandemic and healing the wounds of the resulting economic and social devastation made statements that escalated xenophobia both in the public sphere and on social media. As a matter of fact, hate speech and discrimination against citizens and immigrants of Chinese and East Asian origin, particularly at the beginning of the pandemic, have expanded to include various religious and ethnic minority groups over time.

In this study, the causes and consequences of sinophobia, which has been on the rise with the COVID-19 pandemic, will be discussed in various contexts, while its impact on the political sphere will be analyzed through populist discourses. The relationship between various news, rumors and conspiracy theories circulated during the pandemic, especially targeting people of Chinese and East Asian origin and hate speech that feeds sinophobia, will be examined by examining the visual choices, news headlines and content in traditional media and social media. In this context, not only corporate media outlets but also studies that include the analysis of users who participate in discussions on social media and support or oppose hate speech are included in the subject of examination in terms of their relationship with sinophobia. These studies have made significant contributions in terms of showing that attitudes such as xenophobia and hate speech, which were found to have increased during the pandemic, were not supported by a large segment of society, contrary to popular belief, and that a certain number of social media users, who were already engaged in such attitudes before the pandemic, circulated these discourses more frequently and intensively. On the other hand, while much of the regular hate speech on social media is disseminated by specific and restricted users, many people of Chinese and East Asian descent who have been targeted during the Covid-19 pandemic have increasingly experienced discrimination, harassment and stigmatization in the public sphere. Sinophobic hate speech has manifested itself as discrimination, harassment, mobbing and stigmatization against almost all East Asian groups in public spaces such as schools, workplaces or public transportation.

The COVID-19 pandemic has not only demonstrated the reach of xenophobia in the context of sinophobia, but has also reiterated the ethnic, religious and racial inequalities that existed before the pandemic. Numerous studies indicate that the pandemic has adversely impacted migrants and minority communities across economic, social, and health domains. In addition to this negative impact, many right-wing populist and far-right groups have tried to blame the migrant and minority groups they targeted before the pandemic with various fake news and conspiracy theories, trying to show them as the reason why the pandemic could not be controlled and the pandemic continued to spread. In this sense, both populist politicians and anti-immigrant populist groups and the far-right have seen the rising xenophobia on the grounds of sinophobia as an opportunity for their own exclusionary populist policies and discourses.

Keywords: *Covid-19, Sinophobia, Populism, Xenophobia*

GİRİŞ

Ayrımcılık, yabancı düşmanlığı ve ırkçılık pandemiler tarihine yabancı olan fenomenler değildir. Pandemilerin birçoğu etnik ve ırksal azınlıkları hedef alan önyargıları güçlendirip nefreti yayarken, şiddete varan olaylara zemin hazırlamıştır. Pandemiler gibi küresel acil durumlarında yükselişe geçen ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ise genellikle korkuyla ilişkilendirilmektedir. Bulaşıcı hastalığın yayılmasıyla ilişkili korku, düşünme ve tepki biçimlerini etkileyerek önyargı, ırksal hoşgörüsüzlük ve yabancı düşmanlığı gibi davranışları tetikleyebilir.¹ Bu tür salgınlarda toplumsal olarak diğer bireylere, hükümetlere ve sağlık hizmetlerine karşı olan güvensizlik artarken, uluslararası düzeyde hastalığın yayılma korkusu ile salgından etkilenen toplulukları hedef alan suçlamalar ve damgalamalar insanların davranışlarını derinden etkilemekte ve yeniden şekillendirmektedir. Bu bağlamda Covid-19 salgının başında olduğu gibi hastalığa yönelik bulaşma şekli, oranları ve tedavi yöntemlerine dair bilgilerin spekülasyondan öteye geçmediği bir ortamda insanlar arasında karmaşaya yol açan korkunun çoğalması şaşırtıcı olmayan bir sonuçtur.² Bu etkilerin böylesine derin hissedilmesinin bir nedeni de salgının ilk birkaç ayında Covid-19 hakkındaki bilgilerin yetersizliğinin hastalığa bir tür gizem niteliği kazandırmış olmasıdır. Covid-19, öldürmek için mutasyona uğrayan tehlikeli ve gizemli bir düşman olarak görülmüş, aynı zamanda bu gizem politik bir tehlike olarak da algılanmıştır.³ Hastalığın bu şekilde politik bir tehlike olarak algılanması diğer salgınlarda olduğu gibi Covid-19 salgını sırasında da benzer bir şekilde yabancı düşmanlığının ve ırkçılığın artmasına neden olmuştur. Başta Doğu Asya kökenliler olmak üzere dünyanın çeşitli yerlerindeki azınlıklar ve göçmenler hastalığın nedeni olarak gösterilmiş ve hedef haline getirilmişlerdir. İnsanların zor koşullar altında hastalığa yakalanmadan yaşamaya çalıştığı böylesi bir ortamda bir de ayrımcılığa uğrayarak taciz ve nefret söylemlerine maruz kalmaları ise azınlıklar için çoğu ülkede neredeyse kurumsal hale gelmiş eşitsizlikleri daha da derinleştirmiştir. Küresel iş birliği çağrıları yerini ayrı ayrı milliyetçiliklere, milliyetçilikler ise yerini çoğu yerde mikro-milliyetçiliklere bırakmıştır. Bu türden kriz zamanlarında gelişen milliyetçiliğin dışlayıcı biçimleri siyasi ve sosyal alana yayılan belirsizlikler üzerinden tepkileri yabancı düşmanlığı duygusunda birleştirerek insanları bir günah keçisi aramaya yönlendirmektedir. Salgın öncesinde hali hazırda güçlü olan popülist ve aşırı-sağ hareketler ise dışlayıcı milliyetçiliğin gelişmesine ve ırkçılık boyutuna ulaşmasına büyük katkı sunarak, azınlıkların ve göçmenlerin damgalanmasına zemin hazırlamıştır.⁴

Pandemi sürecinde Avrupa'da Macaristan, Polonya ve daha ılımlı haliyle İngiltere'de iktidar olan, Fransa ve Almanya'da ise güçlü bir muhalefet pozisyonunda bulunan popülist hareketler salgın öncesi dönemde Afrika ve Orta Doğu'dan göç edenlere karşı yabancı düşmanlığı ve nefret söylemi içerisindeyken, Müslümanlara karşı İslamofobiye kıskırtma girişiminde bulunmuşlardır. ABD'de ise Trump öncelikle Meksika'dan ve çeşitli Müslüman ülkelerden göç eden insanları hedef almıştır. Popülist hareketlerin düşman haline getirdiği "ötek" üzerinden tanımladığı ve büyük ölçüde değiştirmeyi başardığı siyasi alanın salgın öncesinde de yabancı düşmanlığını beslemek için büyük bir potansiyeli barındırdığı unutulmamalıdır. Pandemi, zaten yabancı düşmanlığı üreten bu alanların hızla Çinlilere ve daha geniş olarak Doğu Asya kökenli insanlara yönelmesini sağlamıştır. Bilgi kirliliği, komplo teorileri ve Çin yemek kültürüne yönelik aşağılayıcı içerikler, salgın öncesinde bu türden yabancı düşmanlığı politikası güdenlerin dışında birçok kişinin de Doğu Asya kökenli

¹ Amanuel Elias et al, "Racism and Nationalism During and Beyond the COVID-19 Pandemic", *Ethnic and Racial Studies*, 2021: 784-785

² Cyrus Sh Ho, Cornelia Yi Chee ve Roger Cm Ho, "Mental Health Strategies to Combat the Psychological Impact of COVID-19 Beyond Paranoia and Panic", *Annals of the Academy of Medicine*, 49:3, 2020: 150-153

³ Lisa J. Hardy, "Connection, Contagion ve COVID-19", *Medical Anthropology*, 39:8, 2020: 658-659

⁴ Elias et al, "Racism and Nationalism During and Beyond the COVID-19 Pandemic", 786-787

insanlara yönelik damgalamaya katılmasına neden olmuştur. Kamusal alanda damgalama, ayrımcılık, taciz ve şiddet olayları artarken, popülist siyasetçiler ve sosyal medyada komplo teorileri üzerinden popülist söyleme içerik üreten kişiler çeşitli dezenformasyonlarla bu artışı turmandırmak için çaba sarf etmişlerdir. Bu türden söylemlerin artışı salgın öncesi yabancı düşmanlığının hedeflerini de içine alacak şekilde zemini büyütülmüştür. Salgının ilk birkaç ayı özellikle Doğu Asya kökenli insanları hedef alan söylemler ve tacizler, dünyanın her yerinde diğer dinsel ve etnik azınlıkları da içine alarak genişlemiştir. Diğer yandan hem ayrımcılığa ve damgalamaya hem de bu tür dezenformasyonlara karşı tepkiler de gecikmemiştir. Ayrımcılığa maruz kalanların kendileri ve onları destekleyen birçok insan her alana yayılmakta olan yabancı düşmanlığına karşı seslerini yükselterek çeşitli eylemlerde bulunmuştur.

Covid-19 virüsü yalnızca bir hastalık olarak insanların hayatını tehdit etmemiştir. Pandemi, beraberinde ekonomik anlamda küresel bir belirsizlik yaratırken, birçok insan işlerini kaybetmek ya da zor koşullar altında çalışmaya devam etmek zorunda kalmıştır. Tüm dünyada insanlar hastalıkla mücadele sırasında sağlık endişesi kadar, neredeyse durma noktasına gelen ekonomik sıkıntılarla da boğuşmuşlardır. Yine dünyanın birçok noktasında maske gibi en basit tıbbi koruma malzemeleri bulunamazken, hastalığa yakalanan birçok insan yeterli sağlık desteğine ulaşamamıştır. Pandemi herkesi hazırlıksız yakalayıp; insanlar, toplumlar ve devletler için zor bir süreci başlatmıştır. Azınlıklar ise tüm bu zorluklara ek olarak birçok farklı şekilde bürünen ayrımcılıklara, ırkçı söylemlere ve davranışlara maruz kalmıştır.

I. MEDYA VE SİYASETİN KIŞKIRTICI RÖLÜ

Koronavirüsün yayılmasıyla birlikte sosyal medyada Çin Halk Cumhuriyeti'ni merkezine alan suçlamalar ve komplo teorileri artmış, Çinlileri ve Çin yemek kültürünü aşağılayan paylaşımlar çoğalmıştır. Gerçek hayatta da neredeyse tüm Doğu Asya kökenli insanları hedef alan ayrımcılıklar ve tacizler giderek yaygınlaşmıştır.

Özellikle Batılı ülkelerin vatandaşı olan Doğu Asya kökenliler kamusal hayatın her noktasında sözlü hatta fiziksel şiddete varan tacizlere maruz kalmışlardır. İngiltere polisi 2020 yılının ilk üç ayında Çinlilere karşı işlenen nefret suçlarının önceki yıllara göre neredeyse üç katına çıktığını bildirmiştir. Çin lokantalarının pencere ve kapılarına hakarete varan uyarılar asılırken, İngiltere'de sokağa çıkma yasağı ilan edilmeden önce dahi birçok Çin kökenli öğrenci evlerinden çıkmakta tedirginlik yaşamıştır.⁵ Salgınla birlikte Avrupa ülkelerinin çoğunda benzer tacizler ve ayrımcılıklar yaşanmaya başlamıştır. Sosyal medya üzerinden ya da kamusal hayatta, sokakta, üniversitelerde ve toplu taşıma araçlarında yapılan hakaretlere ve aşağılayıcı sözlere bazı gazetelerin ırkçı ifadeleri de eklenmiştir. Bir Fransız yerel gazetesi olan Le Courier Picard kapağına maske takan bir Çinli kadın görselini taşıırken, başlığında "Alerte jaune" (Sarı Alarm) ve "Le péril jaune?" (Sarı Tehlike?) ifadelerine yer vererek büyük bir tepkiye neden olmuştur. Fakat ilgili kapak ve başlık Doğu Asya kökenli insanların sosyal hayatta maruz kaldığı damgalamaların çok küçük bir kısmını yansıtmaktadır. Yabancı düşmanlığının ulaştığı boyutu, Fransız Asyalıların JeNeSuisPasUnVirus (Ben virüs değilim) başlık etiketini kullanarak yaşadıkları tacizleri ve ayrımcılıkları sosyal medya aracılığı ile şikâyet ederek eleştirmesi daha net göstermiştir.⁶ Fransa'da Çin kökenli insanlarla çevrimiçi yapılan bir araştırma⁷ da sosyal medyada dile getirilen ayrımcılıkları ve yabancı düşmanlığını destekler niteliktedir. Araştırmaya göre katılımcıların yaklaşık üçte biri Ocak 2020'den bu yana en az bir ayrımcılığa uğradığını ifade ederken, yaşanan ayrımcılıkların %41'den fazlası toplu taşıma araçlarında, %34,9'u açık kamusal alanlarda ve %14,51'i ise kafe ve restoranlar gibi mekanlarda gerçekleşmiştir. Katılımcıların %38,35'i muhatapları tarafından hor görülürken, %18,97'si hakarete uğramış ve doğrudan ayrımcılık yaşamasa da %47,03'ü toplu taşıma araçlarına bindiklerinde insanların koltuklarını değiştirdiğini veya açık alanlarda ağızlarını kapattıklarını vurgulamıştır.

---

⁵ Sun Wei, "British Chinese fight COVID-19 racism", Global Times, 9 Haziran 2020, erişim 12 Kasım 2020, <https://www.globaltimes.cn/content/1190990.shtml>

⁶ Alexandra Fouché, "Coronavirus: French Asians hit back at racism with 'I'm not a virus'", BBC, 29 Ocak 2020, erişim 14 Kasım 2020, <https://www.bbc.com/news/world-europe-51294305>

⁷ Simeng Wang et al, "I'm more afraid of racism than of the virus!": racism awareness and resistance among Chinese migrants and their descendants in France during the Covid-19 pandemic", European Societies, 2021: 727-730

Le Courier Picard gibi bazı batılı medya kuruluşları bu süreçte tercih ettikleri dezenformatik haber dili ve kapak görselleri aracılığı ile pandeminin yarattığı korku ve paniği daha da arttırarak Batılı ülkelerde azınlık olarak yaşayan Doğu Asya kökenli insanları açıkça hedef haline getirmiştir. Kapağına kırmızı koruma giysileri içindeki bir Çinliyi koyan Alman Der Spiegel dergisi, “Corona-Virus” (Koronavirüs) ve “Made in China” (Çin’de üretildi) başlığı ile yayınlanırken, Jyllands-Posten adlı Danimarka gazetesi Çin bayrağını koronavirüs sembolüyle değiştiren bir karikatürü kullanmıştır. Wall Street Journal ise Çin için Batılılar tarafından 20. yüzyılın başında kullanılan “Asya’nın hasta adamı” ifadesini “China is the real sick man of Asia” (Çin, Asya’nın gerçek hasta adamı) olarak değiştirirken, The New Zealand Herald koronavirüsün Vuhan yakınlarındaki gizemli bir laboratuvarda “biyolojik silah” olarak tasarlandığını iddia eden bir makale yayınlamıştır. Aynı medya kuruluşu Pasifik ülkesi Palau’da yarası çorbası yiyen ve viral hale gelen Wang Mengyun’a ait bir videoyu doğrulamadan Vuhan’da çekilmiş gibi yayınlayarak birçok ırkçı yoruma neden olmuştur.⁸ Bazı siyasetçiler ise medyada sunulan hedef gösterici içerikler kadar tehlikeli ve neredeyse yabancı düşmanlığını meşrulaştıran söylemlerde bulunmuşlardır. Pandemi sürecinde ABD Başkanı olan Trump, 2020 yılının Mart ayında yaptığı bir konuşma sırasında koronavirüs yerine “Çin virüsü” terimini kullanmıştır. 19 Mart 2020’de yaptığı bir basın toplantısında konuşma notları görüntülenen Trump’ın, metindeki koronavirüs kısımlarının üzeri çizilerek “Çin” ile değiştirildiği basına yansımıştır. Birçok tepkiye rağmen terimi kullanmaya devam eden Trump, “Çin Virüsü” terimini, “It’s from China. That’s why. It comes from China. I want to be accurate” (Çin’den geliyor bu yüzden Çin. Doğrusunu söylemek istiyorum.) sözleriyle savunmuştur. ABD Dışişleri Bakanı Pompeo “Vuhan virüsü” terimini kullanırken, Senatör John Cornyn daha da ileri giderek, “insanların yarasaları, yılanları, köpekleri ve benzer şeyleri yedikleri bir kültür”ü olduğunu söyleyerek Covid-19’un yayılmasının Çin’in suçu olduğunu iddia etmiştir. Doğu Asya kökenli insanlara karşı önyargıyı ve dışlamayı teşvik eden bu tür hedef gösterici açıklamalar beklenildiği gibi ırkçı eylemleri ve tacizleri arttırmıştır. ABD İç Güvenlik Bakanlığı (DHS) beyaz ırkçıların krizi Asyalı Amerikalılara karşı şiddeti meşrulaştırmak için kullanabileceğini söylerken, Federal Soruşturma Bürosu (FBI) 2020 yılının Mart ayının sonlarında yaptığı açıklama ile salgın sırasında Asya kökenli insanlara karşı nefret suçlarında bir artış olabileceğini tahmin ederek kolluk kuvvetlerini uyarmıştır. Nitekim Doğu Asya kökenli insanlara yönelik nefret suçları, taciz ve şiddet kamu görevlilerinin yabancı düşmanı söylemleri ile aynı dönemde tırmanışa geçmiştir.⁹

ABD’nin en üst yetkilileri tarafından hedef gösterilen Asyalı Amerikalılar, sosyal medyada hızla yayılan Çin karşıtı ve Çin yemek kültürünü aşağılayan içeriklerden dolayı da büyük zararlar görmüştür. Pandemi sırasında yaşanan ekonomik krizden en çok etkilenenler arasında yer alan Asya kökenli küçük işletmelerin faaliyetleri diğer küçük işletmelere oranla daha büyük bir düşüş yaşamıştır. ABD Ulusal Ekonomik Araştırma Bürosu’nun (National Bureau of Economic Research) yaptığı bir araştırma, 2020 yılının Şubat ayından Nisan ayına kadar ABD’deki tüm küçük işletmeler faaliyetlerinde %22’lik bir düşüş yaşarken, bu oranın Asya kökenli küçük işletmelerde %26 olduğunu göstermiştir.¹⁰ Aynı yılın Nisan ayında kredi kartı işlemleri üzerinden yapılan bir araştırma ise ABD genelindeki paket servisi yapan restoranların %19’u kapanırken, Çin yemekleri üzerine paket servis yapan restoranların %51’den fazlasının kapandığını ortaya çıkarmıştır.¹¹ Pandemi sürecinin başından itibaren sosyal medyada yayılan yanlış bilgiler ve nefret söylemleri yaygınlaşan önyargıları beslemiştir. Örneğin 24 Ocak 2020’de “Vuhan’dan gelen ateşli bir Çinli yolcunun Kansai Uluslararası Havaalanı’ndaki karantinadan gizlice geçtiği” haberinin sosyal medyada yayılması Japonya’da Çinlilere karşı ayrımcılığı tırmandırmıştır. Havaalanı yetkilileri haberi hemen yalanlasa da Çinlilerin kirli, duyarsız ve biyo-teroristler olarak etiketlendiği #ChineseDon'tComeToJapan hashtagi Twitter’da trend

⁸ Naveed Hussain, “China’s double whammy: Coronavirus and toxic racism”, Tribune, 15 Şubat 2020, erişim 13 Kasım 2020, <https://tribune.com.pk/story/2156977/chinas-double-whammy-coronavirus-toxic-racism>

⁹ Angela R. Gover et al, “Anti-Asian hate crime during the COVID-19 pandemic: Exploring the reproduction of inequality”, American journal of criminal justice, 45:4, 2020: 654

¹⁰Christine Fernando ve Cheyanne Mumphrey, “Racism targets Asian food, business during COVID-19 pandemic”, AP News, 20 Aralık 2020, erişim 11 Ocak 2021, <https://apnews.com/article/donald-trump-race-and-ethnicity-pandemics-wuhan-animals-4d25738ab49597d0de1517383a9108d2>

¹¹ Michelle T. King, “Say no to bat fried rice: changing the narrative of coronavirus and Chinese food”, Food and Foodways, 28:3, 2020: 238

olmuştur.¹² Yine Çin yemek kültürünü suçlayan içeriklerin popüler hale gelmesi ve yanlış bilgilerin sosyal medyada görseller aracılığı ile paylaşılması nefret söylemini yaygınlaştırmıştır. Bunlardan biri de Vuhan'daki vahşi yaşam pazarını merkezine alan görüntülerdir. Kanadalı bir tekstil şirketinde çalışan bir sanat yönetmeni işi daha ileriye götürerek, üzerinde "Hayır, Teşekkür Ederim" yazan ve yanlarından yarasa kanatları çıkan bir Çin yemek paketi içeren tişört tasarımını¹³ yayınlamıştır.¹⁴

II. SOSYAL MEDYA VE TROLLER

Bu süreçte internet, sosyal ve ekonomik yapı içerisindeki ayrımcılıkların ve yabancı düşmanlığının yayılmasını sağlayan bir kaynak olarak etkisini daha fazla hissettirmiştir. Alt-Right gibi aşırı-sağ grupların doğduğu ve geliştiği internet ortamının, "Online Antagonistik Cemaatler" in halihazırda trolleyerek düşmanlık ve öfke yaymak için online saldırı ve provokasyonlar düzenlediği ve salgın öncesinde de çeşitli grupları hedef aldığı bir alan¹⁵ olsa da uçlarda yaşanan bir politik kutuplaşmanın sonucu olarak sınırlı bir etkisi bulunmaktadır. Aşırı-sağ grupları büyüten internet, karşıt gruplarını da büyütmüş, politik ve bu çerçevede toplumsal olana etkisi her ne kadar büyük olsa da şaşırtıcı olmaktan çıkmıştır. Covid-19 salgını ise normal zamanlarda ırkçı ve yabancı düşmanı içerikler üretmeyen veya bu içerikleri beğenmeyen insanların da kısmen sosyal medyada bu tür paylaşımlarda bulunmasına neden olmuştur. Aşırı-sağ grupların ırkçı ve yabancı düşmanı olan içerikleri büyük bir gayretle üretmek yaygınlaştırma çabası internet ortamında nefret söylemine belirli bir zemin hazırlamış, pandemi krizi bu zemine kısa süreliğine de olsa ivme kazandırmıştır.

Covid-19 ve sinofobi arasındaki ilişkiyi twitter üzerinden inceleyen bir araştırma¹⁶, sinofobik içeriklerin bazı kırılma noktalarıyla birlikte belirli zaman aralıklarında tırmanışa geçtiğini ortaya çıkarmıştır. 2020 yılında Ocak ayı boyunca yavaşça yükselen ve Şubat ayında Çin'de uygulanan katı karantina önlemleri ve vaka sayılarındaki istikrar nedeniyle azalmaya başlayan sinobofik tweetler, 11 Mart'ta Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) pandemi ilan etmesi ve borsaların çökmesiyle birlikte Mart ayının ilk yarısı %1000'den fazla artarak hızla tırmanışa geçmiştir. Mart ayının ortasında ise Trump'ın "Çin virüsü" terimini savunmasıyla birlikte en yüksek zirveye ulaşmıştır. Çinlilere karşı ayrımcı ve nefret söylemi içeren tweetler Covid-19'un merkezi Çin'den uzaklaştıkça ve krizin etkileri tüm dünyaya yayılmaya başladıkça artış gösterirken, pandemi ilanı veya borsanın çökmesi gibi olaylar bu artışı hızlandırarak zirve noktalarına çıkarmıştır. Sinofobik tweetler bu tür olaylarla birlikte kısa süreli tırmanışa geçerken, kriz sonrasındaki azalmalar tırmanış öncesi seviyeden yukarıda durmuş ve Mart ayı içerisinde genel artış sürmeye devam etmiştir. Diğer bir araştırma¹⁷ da Çinlilere karşı ayrımcı ve nefret söylemi içerikleri üreten kullanıcıları belirli olayların tetiklediğini doğrulamaktadır. Sinobofik tweet atan kullanıcılar belirli bir olay olmadan önce veya nefret söylemine karşı çıkan tweetler atan kullanıcılar tarafından uyarılmadıkları sürece Covid-19 hakkındaki tartışmalara daha az katılmaktadır. Fakat tartışmaya katıldıklarında nefret söylemine karşı çıkanlara göre çok daha sesli, ilgili, aktif ve daha nefret dolu hale gelmektedir. Bu durum internet ortamındaki nefret söyleminin, ona karşı çıkanların söylemlerine göre daha fazla yaygınlaşmasına neden olmaktadır. Araştırmaya göre Covid-19 hakkında tweet atan kullanıcıların neredeyse %87'si tarafsızken, %5'i nefret dolu, %1,74'ü ise nefret söylemine karşı çıkanlardan oluşmaktadır. Geri kalan kullanıcılar ise ikili tweetler atmaktadır. Covid-19 ile ilgili tarafsız tweet atanların dışındaki kullanıcılar "homophly" sergilerken, nefret söylemini üreten kullanıcılar ise birbirleri ile daha fazla etkileşim içerisinde. Az sayıda kullanıcı çok fazla nefret söylemi üretmekte ve Covid-19'a dair yanlış bilgilerin ve komplo teorilerinin önemli bir kısmı ise sosyal botlar tarafından paylaşılmaktadır.

---

¹² Kazuki Shimizu, "2019-nCoV, fake news, and racism", *The Lancet*, 395:10225, 2020: 686

¹³ #batfriedrice, Twitter, erişim: 20 Ocak 2021, <https://twitter.com/hashtag/batfriedrice>

¹⁴ Michelle T. King, "Say no to bat fried rice: changing the narrative of coronavirus and Chinese food", 239

¹⁵ Patrik Hermansson, David Lawrence, Joe Mulhall ve Simon Murdoch, "Alt-Right ve Trollerin Rolü", *E-Skop*, 21 Ağustos 2020, erişim 13 Kasım 2020, <https://www.e-skop.com/skopbulten/alt-right-ve-trollerin-rolu/5854>

¹⁶ Annika Stechemesser, Leonie Wenz ve Anders Levermann, "Corona crisis fuels racially profiled hate in social media networks", *EClinicalMedicine*, 23, 2020

¹⁷ Bing He et al, "Racism is a virus: Anti-asian hate and counterhate in social media during the covid-19 crisis", *arXiv preprint arXiv*, 2005:12423, 2020: 5-8

Yalan haberlerin sosyal botlar tarafından paylaşılmasının bir sonucu olarak, Covid-19 hakkındaki yalan haberler onaylanış içeriklere göre daha fazla ve hızlı yayılmaktadır. 31 Aralık 2019'dan 5 Nisan 2020'ye kadar çevrimiçi platformlarda yer alan Covid-19 hakkındaki söylentileri, damgalama ve komplo teorilerini inceleyen bir araştırmaya¹⁸ göre ortaya atılan iddiaların %82'si yanlış, %8'i ise yanlıtıdır. Bu infodemik kategoriler arasında en yaygın olanını söylentiler oluşturmaktayken, sonrasında en fazla paylaşılan içerik komplo teorileridir. Söylentilerin hacmi yine Mart ayının ortasında zirveye ulaşırken, “Çinliler biyoteröristtir”, “Çin beslenme alışkanlığı Covid-19'a neden oldu” ve “Her hastalık şimdiye kadar Çin'den gelmiştir” gibi damgalamaya yönelik içerikler söylenti ve komplo teorileri ile birlikte paylaşılmıştır. Salgının ilk aylarındaki Covid-19 hakkındaki bilgilerin yetersizliği söylentilerin ve komplo teorilerinin yayılmasını daha kolay hale getirmiş ve bu içeriklerin bazıları hali hazırda damgalama ve nefret söylemi içermiştir. Oluşan belirsizlik ortamı ve salgının etkileri diğer ülkelerde de hissedilmeye başlandıkça bu tür içeriklerin sayısı artmış ve doğrudan nefret söylemi içeren paylaşımlar daha fazla yaygınlaşmıştır. Sosyal medya bu türden içeriklerin doğrudan veya dolaylı nefret söylemlerine dönüşmesini ve yaygınlaşmasını sağlamıştır. Sosyal medyanın bu rolü Doğu Asya kökenli insanlara karşı gerçek hayatta yapılan ayrımcılık, taciz ve yabancı düşmanlığı olaylarını anlamak için önemlidir. Sosyal medya; belirli olaylarda ortaya çıkan kısa süreli duygu patlamalarının davranışlar üzerindeki etkisini yaygınlaştırırken, yayılan nefret söylemleri gerçek hayattaki eylemleri motive etmektedir.¹⁹

III. ABD VE AVRUPA'DA AYRIMCILIK VAKALARI

Asyalı Amerikalıları savunma grubu olan Stop AAPI Hate'in Asya karşıtı ayrımcılıkları derleyen raporu salgınla birlikte yükselişe geçen nefret söyleminin ve yabancı düşmanlığının ulaştığı boyutu göstermesi bakımından önemlidir. Stop AAPI Hate 19 Mart 2020'den itibaren ABD'deki koronavirüs ile ilgili Asya karşıtı ayrımcılıkları raporlamaya başlamış ve 5 Ağustos 2020 tarihine kadar raporlanan ayrımcılıkları “Ulusal Rapor”²⁰ başlığıyla yayınlamıştır. Grubun yayınladığı raporda toplam 2,583 vaka yer alırken, bu Asya karşıtı ayrımcılıkların neredeyse %45'i (1,135) ilk iki hafta²¹ içerisinde gerçekleşmiştir. Bu “Ulusal Rapor”a göre kadınlar erkeklere göre 2,4 kat daha fazla ayrımcılık bildirirken, toplam ayrımcılık vakalarının %70'ini ırkçı hakaretler, isim takmalar ve küfürlü sözlü tacizler oluşturmuş, %21,8'ini sakınma/kaçınma, %9'unu ise fiziksel saldırılar meydana getirmiştir. İnternet üzerinden yapılan ayrımcılıkların ve nefret söylemlerinin çoğu Çinlileri ve Çin kültürünü hedef almasına rağmen koronavirüs ile ilişkilendirilerek damgalanan veya ayrımcılığa uğrayanların yalnızca %40'ı Çin kökenlidir (bkz: tablo I). Ayrımcılıkların boyutu genel olarak Asya karşıtlığına ulaşacak şekilde neredeyse Doğu Asya'daki her etnik kökeni hedef almaktadır. Hakarete veya tacize uğrayan çoğu Asya kökenli Amerikalı Çinlilerle karıştırılmakta, hatta birkaç tekstil firması bu karışıklığı düzeltmek için üzerinde “I'm Asian but I'm not Chinese” (Asyalıyım ama Çinli değilim), “I'm not Chinese, I'm Korean” (Çinli değilim, Koreliyim) vb. yazan tişörtleri satışa çıkartmıştır.²² Çinli olmayan Asya

¹⁸ Md Saiful Islam et al, "COVID-19-related infodemic and its impact on public health: A global social media analysis", *The American Journal of Tropical Medicine and Hygiene*, 103:4, 2020: 1622,1626

¹⁹ Karsten Müller ve Carlo Schwarz, "Fanning the flames of hate: Social media and hate crime", *Journal of the European Economic Association*, 19:4, 2021

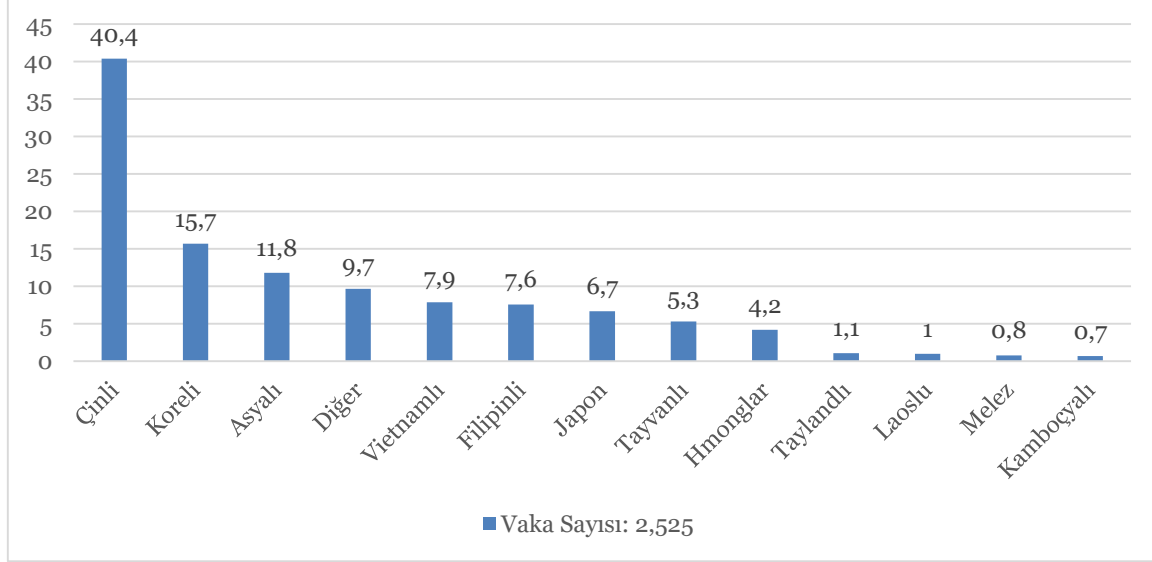
²⁰ “Stop AAPI Hate National Report 3.19.20 - 8.5.20”, Stop AAPI Hate, 2020, erişim 11 Ocak 2021, <https://stopaapihate.org/wp-content/uploads/2021/04/Stop-AAPI-Hate-Report-National-200805.pdf>

²¹ Russell Jeung, “Incidents Of Coronavirus Discrimination March 26 - April 1”, Stop AAPI Hate, 2020, erişim 11 Ocak 2021, <https://stopaapihate.org/wp-content/uploads/2021/04/Stop-AAPI-Hate-Report-2Weeks-200403.pdf>

²² Euny Hong, “Why I've Stopped Telling People I'm Not Chinese”, *NY Times*, 15 Mayıs 2020, erişim 17 Kasım 2020, <https://www.nytimes.com/2020/05/15/opinion/coronavirus-chinese-asian-racism.html>

kökenli insanları ayrımcılıktan korumak için tasarlanmış bu tişörtler bir yandan kendi içinde Çinlileri yeniden damgalarken bir yandan da yapılan bu ayrımcılıkları normalleştirmektedir.

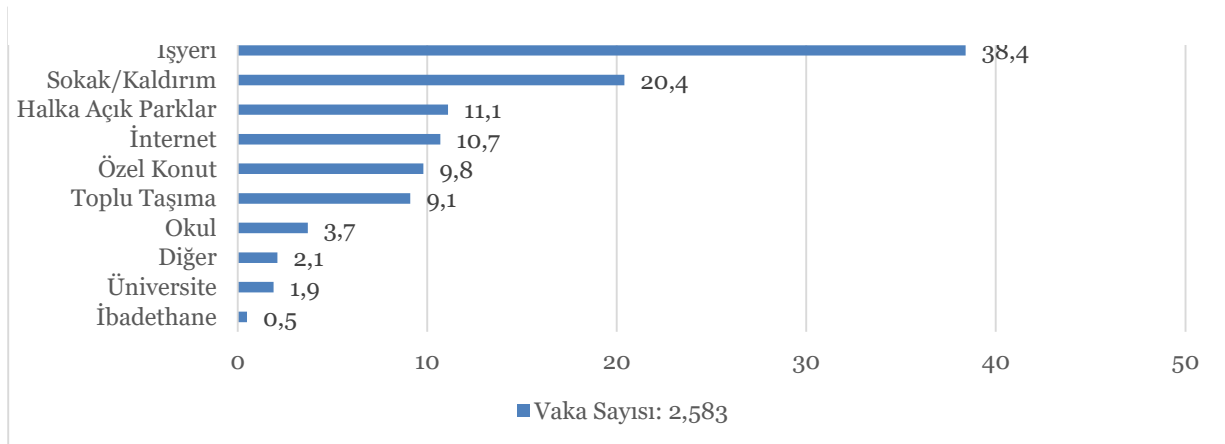
Tablo 1: Ayrımcılığa Uğrayanların Etnik Kökeni

Kaynak: “Stop AAPI Hate National Report 3.19.20 - 8.5.20”, Stop AAPI Hate, 2020, erişim 11 Ocak 2021, <https://stopaapihate.org/wp-content/uploads/2021/04/Stop-AAPI-Hate-Report-National-200805.pdf>

Ayrımcılıklarla ilgili başka bir önemli husus da bu ayrımcılıkların gerçekleştiği yerlerdir. Asyalı Amerikalılara karşı uygulanan ayrımcılıkların neredeyse %40'ı iş yerlerinde meydana gelmiştir (bkz: tablo II). Diğer kamusal alanlardan farklı olarak iş yerleri herhangi bir sokak gibi geçmemeyi tercih edebileceğimiz alanlar değildir. İnsanların hayatını devam ettirebilmek için gitmek zorunda olduğu iş yerlerindeki muamele, kişinin sosyal hayatında da büyük bir tıkanmaya neden olabilmektedir. Günümüzde birçok çalışanın hali hazırda temel problemi olan mobbing uygulamaları, koronavirüs ayrımcılıklarıyla Asyalı Amerikalılar için daha da derinleşmiştir.

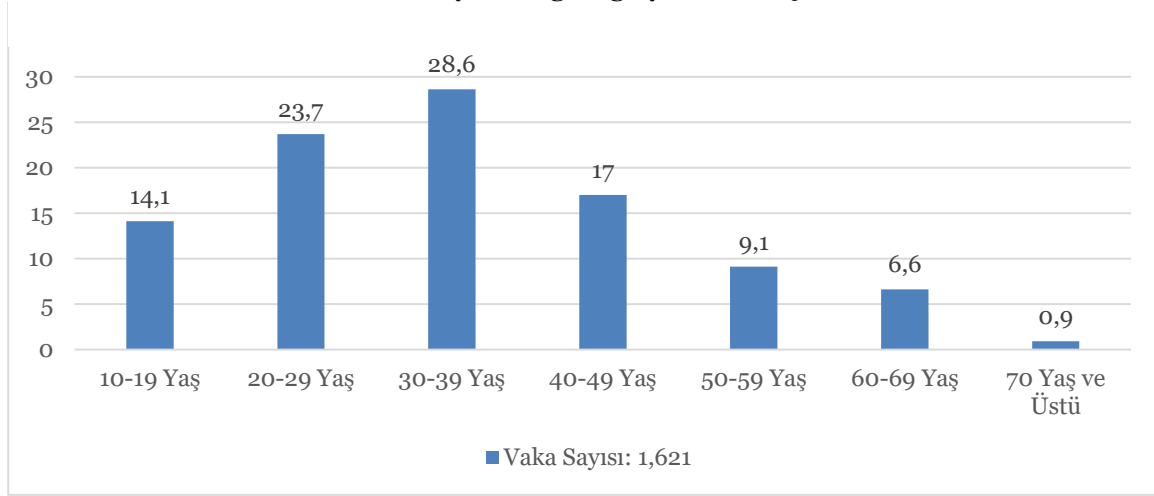
Tablo 2: Ayrımcılığa Uğranılan Yerler

Kaynak: “Stop AAPI Hate National Report 3.19.20 - 8.5.20”, Stop AAPI Hate, 2020

Benzer bir durum gençler ve çocuklar için de geçerlidir. Okullardaki ve üniversitelerdeki ayrımcılık oranları diğer alanlara göre az olmasına rağmen, tüm ayrımcılığa uğrayanların %14’ü 10 yaş ve üstü ve neredeyse %24’ü 20 yaş ve üstü gençlerden oluşmaktadır (bkz: tablo III). Çin kökenli Amerikalı ebeveynlere ve gençlere yapılan bir araştırma gençlerin muhtemelen gelişen sosyal-bilişsel ve kimlik süreçlerinden dolayı ırk ayrımcılığına karşı daha savunmasız olduklarını ve ebeveynlerine göre koronavirüs nedeniyle Çinlilerin ve Çin kültürünün daha fazla suçlandığını hissettiğini ortaya koymaktadır.²³ Irkçılığa maruz kalan çocukların çeşitli hastalıklar için daha yüksek risk taşıdığı²⁴ düşünüldüğünde pandeminin çeşitli etkilerinin çocuklar ve gençler üzerinde daha kalıcı ve yaralayıcı olabileceği gözden kaçırılmamalıdır. Birçok yerde okulların kapanmasına rağmen parklarda veya toplu taşımalarda yaşanan sakınma/kaçınma gibi ayrımcılıklar dahi damgalamanın bir boyutu olarak çocukların virüs ve kendisi arasında kurduğu ilişkiyi nedenselliği çarpıtarak zedeleyebilir.

Tablo 3: Ayrımcılığa Uğrayanların Yaşları

Kaynak: “Stop AAPI Hate National Report 3.19.20 - 8.5.20”, Stop AAPI Hate, 2020

Avrupa’da ise Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı’nın (FRA) yayınladığı rapora göre koronavirüs AB ülkelerinde de ırkçılığı tetiklemiş, Çinli ve Asya kökenli olduğu düşünülen kişilere yönelik sözlü hakaret, taciz, fiziksel saldırganlık ve çevrimiçi nefret söylemleri artışa geçmiştir.²⁵ Çinli veya Doğu Asya kökenli insanlar Almanya’da daha çok sokaklarda veya mağazalarda hakarete uğrarken, bir doktor Çin kökenli bir hastayı tedavi etmeyi reddetmiş ve bir ev sahibi “koronavirüse yakalanmak istemediği için” aylardır Çin’e gitmemiş Çinli bir öğrenciye ev kiralamayı reddetmiştir.²⁶ Berlin’deki bir süpermarkette Asya kökenli bir kadına “Korona” diye bağnılarak saç çekilmiş, Frankfurt’ta yabancı düşmanı bir adam yine Asya kökenli bir kadına “Korona senin suçun” diyerek saldırmıştır.²⁷ Fransa’da ise Asya Kökenli çocuklar Paris’te kaldıkları banliyölerde dışlanarak zorbalığa uğrarken, Çinli bir öğrenci Strazburg’daki bir markette saldırıya uğramıştır. Fransa’daki benzer şiddet vakalarından birinde yabancı düşmanları Asya kökenli liseli bir kıza hakaret ederek yumruklarken, gece kulübünden çıkan Çinli bir adam kimliği belirsiz kişiler tarafından dövülmüştür.²⁸

²³ Charissa SL Cheah, Vd., "COVID-19 racism and mental health in Chinese American families" Pediatrics, 146:5, 2020: 6-7

²⁴ “Children’s racial discrimination linked to health risks”, The Australian National University, 18 Mart 2020, erişim 24 Ocak 2021, https://www.anu.edu.au/news/all-news/fra_uploads/racial-discrimination-linked-to-health-risks

²⁵ Samuel Stolton, “COVID-19 crisis triggers EU racism against Asians, rights agency says”, Euractiv, 8 Nisan 2020, erişim 4 Nisan 2021, <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/covid-19-crisis-triggers-eu-racism-against-asians-rights-agency-says/>

²⁶ “Coronavirus COVID-19 outbreak in the EU Fundamental Rights Implications in Germany”, FRA, 2020A: 13-14, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/de_report_on_coronavirus_pandemic_-_may_2020.pdf

²⁷ Alisha Mendgen, “Antiasiatischer Rassismus: Wie die Pandemie den Hass sichtbar macht”, RND, 18 Mart 2021, 21 Nisan 2021, <https://www.rnd.de/panorama/rassismus-gegen-asiaten-wie-corona-den-hass-sichtbar-macht-EQN576C4IJD4BFWLW5WHQ5EJAE.html>

²⁸ “Coronavirus COVID-19 outbreak in the EU Fundamental Rights Implications, Country: France”, FRA, 2020B: 6, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fr_report_on_coronavirus_pandemic_-_may_2020-1.pdf

Koronavirüs yüzünden ayrımcılık vakalarının artışı geçtiği diğer bir yer olan Avusturya’da da otobüsle okula giden iki Asya kökenli çocuk yabancı düşmanı bir adam tarafından sözlü tacize uğrayarak ve şiddetle tehdit edilmiş²⁹, Graz’da okuyan başka bir çocuk ise kökeni virüsün yayıldığı bir ülkeye dayandığı için sağlık yetkilileri tarafından sınıftan çıkarılarak festivallere katılmaması istenmiştir. Avusturya Ayrımcılık Ajansı (ZARA) 2020 yılında Şubat ayından 18 Mart’a kadar Asya kökenlilere yönelik koronavirüs ile ilgili en az 23 vaka tespit etmiştir.³⁰ İtalya’da ise Stop AAPI Hate benzeri bir kuruluş olan “Cronache di Ordinario Razzismo” sitesi aynı yıl 20 Ocak ve 8 Mart arasında Asya kökenlilere yönelik hakaret, ayrımcılık, kundakçılık ve saldırı olayları içeren 61 vaka bildirmiştir.³¹

IV. KRİZ ANLARI VE POPÜLİZM

Pandemi nedeniyle yükselişe geçen sinofobi aşırı-sağın farklılıkları vurgulamak için kullandığı kültür alanında kendini göstermiş, kısa sürede toptan bir Asya karşıtlığına dönüşmüştür. Çin yemek kültürünü aşağılayan içerikler, hastalığa dair yetersiz bilgiler ve yanlış haberler beraberinde nefret söylemini de doğurmuştur. Salgının merkezi daha Çin’deyken Covid-19’a dair ırkçı öğeler barındıran eğlenceli paylaşımlar ya da yorumlar, hastalığın etkileri tüm dünyaya yayılmaya başladıkça yerini doğrudan nefret söylemine bırakmıştır. Doğu Asya kökenli insanlara yönelik ayrımcılıkların artışı da yine vakaların başka ülkelerde görülmesiyle başlamıştır. Pandeminin etkisi çeşitli alanlarda hissedildikçe Çinliler günah keçisi haline gelmiş, bu durumun sıkıntısı başka ülkelerde yaşayan Doğu Asya kökenli insanlara yansımıştır. Bu etkilerin bir kriz olarak patlak verdiği veya nefret söyleminin yetkililerce dolaşıma sokularak normalleştirildiği anlar kamusal alanlarda ayrımcılığın artmasına ve sosyal medyada yabancı düşmanlığının yaygınlaşmasına neden olmuştur. Borsaların çöktüğü veya Trump’ın koronavirüs yerine kendi ırkçı terimini kullandığı dönemlerde sosyal medyadaki nefret söylemleri zirveye ulaşmış, yine 2020 yılının Mart ayının ortalarından sonuna kadar olan sürede çok daha fazla ayrımcılık vakası yaşanmıştır.

Belirli olaylar hem sosyal medyadaki hem de kamusal alanlardaki yabancı düşmanlığı tetiklemektedir. Sosyal medyadaki nefret söylemini üreten kullanıcılar azınlıkta olsa da, normal zamanlarda çoğunlukla botlar tarafından yaygınlaştırılan bu tür içerikler kriz anlarında gerçek kullanıcıların etkileşimleriyle daha fazla yaygınlaşmaktadır. Bu açıdan normal zamanlarda çeşitli ayrımcı eylemlere başvurmaktan çekinen çoğu yabancı düşmanı için kriz zamanları kendini kamusal alanlarda göstermek için de büyük bir fırsattır. Bu tür krizler yabancı düşmanlığının yaygınlaştırılması için elverişli anlar olmakla birlikte, yetkililer sorumsuz açıklamaları ve ayrımcı eylemleri teşvik ederek bu durumu normalleştirmektedir. Bu anlamda bir kriz performansına dayanan ve tehdit ve çöküş anlatılarıyla kendi siyasal etkilerini genişletmeye çalışan popülist hareketler³² için de pandemi siyasal olarak büyük bir fırsat yaratmıştır. Nitekim koronavirüsünün yol açtığı pandemide de bazı hükümetlerin içeride ve dışarıda izledikleri ayrıştırıcı ve suçlayıcı politik söylemlerin yansımaları, bir takım komplo teorileri ve yalan haberlerle iç içe geçerek Asya karşıtlığını beslemiştir. Trump gibi bazı popülist liderler bu tür ayrımcılıklara karşı çıkmak yerine, sosyal medyadaki trolleri ve pandemi öncesinde de ırkçı ve ayrımcı içerikler üreten kullanıcıları sinofobiye kanalize etmiştir. Pandemi zaten güçlü olan bir popülist iklim içerisinde ortaya çıkmış, sinofobi de var olan ayrımcı ve yabancı düşmanı hisleri kendi üzerinde toplamıştır. Sinofobinin özellikle pandemi içerisindeki kriz anlarında olağandışı yükselmesinin bir nedeni de popülist iktidarların başarısızlıklarda sorumluluk almaktan kaçınarak suçu başka yerlerde aramasından kaynaklanmaktadır. Bu durumda da pandeminin yol açtığı birçok problemle baş etmekte sıkıntı yaşayan bazı liderler, problemleri çözmek yerine çarpıtılmış nedenleri ortaya sürerek Çinlileri ve Çin kökenli insanları doğrudan hedef göstermiştir. Fakat pandeminin etkileri yalnızca sinofobiyi beslememiş veya yalnızca Doğu Asya kökenli insanlar ayrımcılıklara maruz kalmamıştır.

---

²⁹ “Antidiskriminierungsstelle: Asiaten in Österreich angefeindet”, Kurier, 13 Şubat 2020, erişim 22 Nisan 2021, <https://kurier.at/chronik/oesterreich/antidiskriminierungsstelle-asiaten-in-oesterreich-angefeindet/400753398>

³⁰ “Coronavirus COVID-19 outbreak in the EU Fundamental Rights Implications, Country: Austria”, FRA, 2020C: 9-10, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/at_report_on_coronavirus_pandemic_may_2020.pdf

³¹ Grazia Naleto, “Dall’allarme giallo” ai porti chiusi. Razzismo e xenofobia ai tempi del Covid-19”, Cronache di ordinario razzismo: Quinto libro bianco sul razzismo in Italia içinde (Lunaria, 2020), 213

³² Benjamin, Moffitt, The Global Rise Of Populism: Performance, Political Style, And Representation (California: Stanford University Press, 2016)

Covid-19 kısa süre içerisinde büyük bir Asya karşıtlığını doğuracak zemini hazırlamakla birlikte, pandemi öncesinde ırkçı ya da yabancı düşmanı grupların hedefinde olan diğer azınlıklara karşı uygulanan ayrımcılıkların biçimini de değiştirmiştir. Dinsel veya etnik azınlık gruplara yönelik nefret söylemleri koronavirüs ile eklenerek güncellenirken, mevcut sosyal eşitsizlikler daha da derinleşerek görünür hale gelmiştir. Yine kültür alanından taşan bir aşağılama yoluyla hastalığa dair yayılma ve bulaşma nedenlerini yalan haberler ve komplo teorileri ile çarpıtarak azınlık gruplarını hedef alan söylemler dolaşıma sokulmuş, pandeminin kontrol altına alınmamasının sebebi olarak bu gruplar gösterilmiştir. Yaşanan ayrımcılıklar yalnızca nefret söylemi ve hedef göstermeyle sınırlı kalmamış, özellikle sağlık alanındaki eşitsizlikler ve ayrımcılıklar dinsel veya etnik azınlık grupların koronavirüs ile ilişkili ölüm oranlarına da yansımıştır.

V. İSLAMOFOBİ

Salgının diğer ülkelere sıçraması ve tüm dünyada vakaların hızla artmaya başlamasıyla birçok ülke pandemi kontrol altına alabilmek için sıkı önlemler geliştirmiştir. Popülist aşırı-sağ gruplar ise bu önlemler üzerinden pandemi öncesinde de hedef aldıkları azınlıkları yalan haberler ve komplo teorileri üzerinden virüsün yayılmasının nedeni olarak göstermeye çalışmıştır. Özellikle sosyal medya üzerinden eski video ve fotoğrafları yeniymiş gibi paylaşarak azınlıkların pandemi önlemlerine uymadığı ve virüsün yayılmasına neden oldukları düşüncesini yaygınlaştırmak istemişlerdir. Yahudilerin Covid-19'u icat ettiği ve yaydığına dair komplo teorilerinin³³ yanı sıra, bazı eski görüntüler üzerinden Müslümanlar “süper yayıcılar” olarak suçlanmıştır.³⁴ Pandemi öncesinde çekilmiş cami görüntüleri üzerinden Müslümanların sosyal mesafe kurallarına uymadığı ve virüsün yayılmasına camilerin neden olduğunu iddia edilmiştir.³⁵ Aşırı-sağcılar bu eski video ve fotoğraflarda (veya memlerde) islamofobiyi kışkırtmak amacıyla özellikle cami, başörtüsü ve minare gibi sembolik göstergeler kullanmıştır. Paylaşımların bir kısmı ise sözde ihlallerin polisin yetersiz denetiminin bir sonucu olduğunu iddia etmekte ve polisi Müslümanlara karşı harekete geçmeye çağırılmaktadır.³⁶ Sosyal medyada paylaşılan yabancı düşmanı içeriklere ek olarak, birçok yerde camilere ve Müslümanlara saldırılar gerçekleşmiştir. Kanada Müslüman Derneği'ne (MAC) ait Toronto Mescidi pandeminin başından beri altı kez saldırıya uğrarken, bir adam ramazan ayı boyunca Kuzey Amerika'nın en eski camisi olan Al-Rashid camisinin önünde oturarak önlemlere uyulup uyulmadığını gözlemlemiş ve sosyal medyada yayınlamıştır.³⁷ Popülist BJP'nin (Hindistan Halk Partisi) iktidarda olduğu Hindistan'da da hükümet yanlısı medya kuruluşları Müslüman “Tebliğ Cemaati”ni hedef alarak, Müslümanların doktorlara tükürdükleri, kadın görevlileri taciz ettikleri ve filyasyona direndikleri hakkında yalan haberler yayınlamıştır. İslamofobiyi kışkırtmaya yönelik bu haberler Müslümanları virüsün yayılmasının başlıca sebebi olarak gösterirken, Müslümanlara karşı yapılan ayrımcılıklara da zemin hazırlamıştır. Hindistan'da diğer dini azınlıkların pandemi boyunca inançları gereği büyük ölçekli toplantılarına izin verilirken, Müslümanların toplantılarına ya izin verilmemiş ya da koronavirüs kasıtlı olarak yaymakla suçlanmışlardır.³⁸

Covid-19 islamofobiye başka suçlamalarla ve biçimlerle yeni bir boyut kazandırmıştır. Aşırı-sağ gruplar Müslümanlara karşı nefret söylemini ve suçlamalarını koronavirüs ile bağdaştırarak tüm dünyada pandeminin yarattığı korku ve paniği islamofobiyi kışkırtmak amacıyla kullanmaktadır. Kültürel farklılıkların uç söylemlerle karikatürize edildiği bu ötekileştirme politikaları pandemi sırasında da temizlik ve hijyen

³³ Amy Woodyatt, “Coronavirus lockdowns are fueling an 'explosion' of anti-Semitism online”, CNN, 30 Temmuz 2020, erişim 22 Nisan 2021, <https://edition.cnn.com/2020/07/30/uk/online-anti-semitism-intl-scli-gbr/index.html>

³⁴Eeshita Chib, “Islamophobia and the COVID-19 pandemic in the UK”, Observer Research Foundation, 29 Mayıs 2020, erişim 26 Ocak 2021, <https://www.orfonline.org/expert-speak/islamophobia-covid-19-pandemic-uk-67037/>

³⁵ “COVID-19 sparks online Islamophobia as fake news and racist memes are shared online, new research finds”, Birmingham City University, erişim 26 Ocak 2021, <https://www.bcu.ac.uk/about-us/coronavirus-information/news/covid-19-sparks-online-islamophobia-as-fake-news-and-racist-memes-are-shared-online-new-research-finds>

³⁶ Imran Awan ve Roxana Khan-Williams, "Research Briefing Report 2020: Coronavirus, Fear and How Islamophobia Spreads on Social Media", Anti-Muslim Hatred Working Group, 2020, <https://antimuslimhatredworkinggroup.files.wordpress.com/2020/04/research-briefing-report-7-1.pdf>

³⁷ Khaled Al-Qazzaz, “Islamophobia is on the rise during COVID-19”, Policy Options, 1 Ekim 2020, erişim 26 Ocak 2021, <https://policyoptions.irpp.org/magazines/october-2020/islamophobia-is-on-the-rise-during-covid-19/>

³⁸ Roshni Kapur, “Covid-19 in India and Sri Lanka: New Forms of Islamophobia”, The Middle East Institute, 7 Temmuz 2020, erişim 26 Ocak 2021, <https://www.mei.edu/publications/covid-19-india-and-sri-lanka-new-forms-islamophobia>

üzerinden kurgulanmaktadır. Mevcut eşitsizliklerin üstü kapatılarak Müslümanlar için toptan bir kimlik oluşturma çabası hem Müslümanların toplumsal olarak sindirilmesine hem de bu eşitsizliklerin derinleşmesine yol açabilmektedir. Pandemi sırasında yapılan bir çalışmaya göre³⁹ Birleşik Krallık'taki yapısal ayrımcılık ve ırkçılıktan kaynaklanan sağlık eşitsizlikleriyle tutarlı biçimde Müslümanların koronavirüs nedeniyle ölme olasılığı daha yüksektir. ırkçılıkla ve yabancı düşmanlığıyla mücadele sosyal medyada nefret söylemlerine ya da kamusal alanda ayrımcı eylemlere olduğu kadar mevcut sosyal eşitsizliklere de karşı çıkarak güçlenebilir. Aksi halde aşırı-sağ gruplara karşı girilen yalnızca kimlik eksensli tanım ve tanınma mücadelesi, ayrımcılıkları ortadan kaldırmak yerine eşitsizlikleri koruyarak onları beslemeye devam edecektir.

VI. IRKSAL EŞİTSİZLİKLER

Pandemi neredeyse hayatı durdurma noktasına getirerek çeşitli alanlarda büyük zararlara yol açmıştır. Covid-19 sağlık endişesi kadar ekonomik kaygıları da büyüten etkilere neden olurken, çoğu iş yeri kapanmak ya da kısıtlanmak zorunda kalmış ve birçok insan işini kaybetmiştir. Fakat pandeminin hem sağlık hem de ekonomik alanda yol açtığı problemler mevcut eşitsizliklerin bir sonucu olarak farklı ırksal grupları diğerlerine göre daha çok etkilemiştir. ABD'deki Covid-19 nedeniyle kaynaklanan vaka ve ölüm oranları bu durumu açıkça yansıtmaktadır. Nüfusun yalnızca %30'unu siyahilerin oluşturduğu Şikago'da koronavirüs vakalarının %50'den fazlasını ve koronavirüs nedeniyle ölümlerin %70'ini siyahiler oluşturmaktadır. Nüfusun %32'sini siyahilerin oluşturduğu Louisiana Eyaleti'nde ise koronavirüs nedeniyle ölenlerin %70'i siyahi iken, nüfusun %14'ünün siyahi olduğu Michigan Eyaleti'nde vaka oranlarının %33'ü, ölümlerin %40'ı siyahidir. Ağırlıklı olarak siyahilerin yaşadığı ilçelerdeki vaka oranı beyazların ağırlıklı olarak yaşadığı ilçelerin vaka oranından üç kat fazlayken, bu durum ölüm oranlarında altı katına çıkmaktadır.⁴⁰ ABD genelinde ise Covid-19 kaynaklı en yüksek ölüm oranları Pasifik Adaları arasında gerçekleşmiştir. Yaşa göre ayarlanmış Covid-19 ölüm oranlarına göre, Pasifik Adalarının beyazlara göre ölme olasılığı 2,7 kat, Latinlerin 2,4 kat, Amerika Yerlilerin 2,2 kat, siyahilerin ise 2,1 kat daha fazladır.⁴¹ Benzer bir tablo İngiltere ve Galler'de de ortaya çıkmaktadır. Yaşa göre ayarlanmış Covid-19 nedeniyle ölüm oranlarına göre, siyahilerin ölüm riski beyazlara göre erkeklerde üç kattan daha fazlayken, kadınlarda ise iki kattan daha fazladır. Siyahilerden sonra en yüksek ölüm riski Bangladeşli veya Pakistanlılardayken, sonrasında sırasıyla Hindistanlılar ve Çinliler gelmektedir.⁴² ırkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu'nun (ECRI) yayınladığı 2020 yılı raporuna göre ise Avrupa'da Covid-19'dan en fazla etkilenen grupların başında Romanlar gelmektedir. Pandemiden önce de yoksulluğa ve dışlanmaya maruz kalan Romanlar için, temiz su ve kanalizasyon gibi kamu hizmetlerine sınırlı erişime sahip kalabalık mahallelerde kalmalarından dolayı koronavirüs ile şartlar çok daha kötüleşmiştir. Sığınmacılar ve göçmenler ise Romanlardan sonra Covid-19 salgını sırasında en fazla etkilenen ikinci gruptur. Temel haklara ve hizmetlere erişimde ciddi sıkıntılarla karşılaşan bu kişilerin birçoğu ev sahibi ülkelerde bir sosyal güvenlik numarasına sahip olmadıkları için temel sağlık hizmetlerinden yararlanamamışlardır. Bununla birlikte mezbahalarda veya mevsimlik işçi olarak tarım alanlarında toplayıcı olarak çalışan göçmen işçilerin aşırı kalabalık yerlerde tutuldukları için koronavirüse yakalanma ihtimalleri daha fazla artmıştır.⁴³

Covid-19 kaynaklı ölüm riskleri kadar pandemi nedeniyle ortaya çıkan ekonomik sıkıntıların etkisi de diğer ırklar üzerinde beyazlara göre farklılık göstermektedir. ABD'ndeki siyahilerin ve hispaniklerin, özellikle koronavirüsün yayılmasını engellemek için alınan önlemlerin yarattığı gelir kaybı, barınma istikrarsızlığı ve gıda yetersizliği gibi sıkıntıları yaşama riski beyazlara göre çok daha fazladır. Siyahiler ve hispanikler Covid-

³⁹ Hina J Shahid, "The Pandemic of Islamophobia", Journal of the British Islamic Medical Association, 6:2, 2020: 32

⁴⁰ Clyde W. Yancy, "COVID-19 and African Americans." Jama, 323:19, 2020: 1891

⁴¹ Elisabeth Gawthrop, "The Color Of Coronavirus: Covid-19 Deaths By Race And Ethnicity In The U.S.", Apm Research Lab, 4 Şubat 2021, erişim 6 Şubat 2021, <https://www.apmresearchlab.org/covid/deaths-by-race>

⁴² "Coronavirus (COVID-19) related deaths by ethnic group, England and Wales: 2 March 2020 to 15 May 2020", Office for National Statistics, 19 Haziran 2020, erişim 6 Şubat 2021, <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/birthsdeathsandmarriages/deaths/articles/coronaviruscovid19relateddeathsbyethnicgroupenglandandwales/2march2020to15may2020>

⁴³ Ecri, Annual Report On Ecri's Activite Covering The Periode From 1 January To 31 December 2020, (Strazburg: ECRI Annual Reports, 2021), 8-10, <https://rm.coe.int/annual-report-on-ecri-s-activities-for-2020/1680a1cd59>

19'un etkisinin daha fazla hissedildiği yüz yüze işlerde daha çok çalışırken, yine pandeminin en çok zarar verdiği yerlerden biri olan küçük işletmelerin durumu bu iki grubu beyazlara göre daha çok etkilemiştir.⁴⁴ Yerleşik ırkçı ve ayrımcı eylemler pandemi nedeniyle ortaya çıkan sıkıntılarla birlikte daha fazla hissedilebilir hale gelmiştir. George Floyd'un 25 Mayıs 2020 tarihinde beyaz bir polis memuru tarafından göz altına alınırken boğularak öldürülmesi ise bütün bu yaşananların patlama noktası olmuştur. Floyd'un "Nefes alamıyorum" diyerek hayatını kaybettiği görüntülerin sosyal medyada hızla yayılması siyahilere yönelik ırkçılığa ve polis şiddetine karşı 2013 yılında kurulmuş "Black Lives Matter" hareketini tekrar gündeme taşıyarak ABD'de yaklaşık 26 milyon insanın katıldığı ırkçılık karşıtı büyük protestolara neden olmuş⁴⁵ ve kısa sürede tüm dünyaya yayılmıştır⁴⁶.

Doğrudan Covid-19 nedeniyle yaşanan bir ayrımcılıkla ilgili olmayan bu protestolar yükselmekte olan popülizmin ve artan yabancı düşmanlığının küresel anlamda yarattığı gerilimin bir sonucudur. Dünyanın çeşitli yerlerinde azınlıklara karşı uygulanan ayrımcılıkların ve yaygınlaşan nefret söyleminin siyaset alanını giderek kutuplaştırdığı bir atmosferde ortaya çıkan pandemi bu gerilimi yalnızca daha çok beslemiştir. George Floyd için düzenlenen protestolar da azınlıklar aleyhine içselleştirilmiş ama pandemi ile daha görünür hale gelen eşitsizlikler yüzünden değil, tüm vatandaşlara aynı muamelede bulunması gereken kolluk kuvvetlerinin ırkçı yaklaşımı ve Trump gibi bazı popülist liderlerin açıklamalarıyla tetiklenmiştir.

SONUÇ

Covid-19'un yol açtığı pandemi gibi küresel krizlerde milliyetçiliğin yükselmesini beklemek oldukça normaldir. Fakat koronavirüs zaten yükselmiş bir sağ-popülist siyasetin değiştirdiği ve popülist kutuplaşmanın kendini göstermeye başladığı bir alanda ortaya çıkmıştır. Bu yüzden pandemiyle yaygınlaşan nefret söylemleri, yabancı düşmanlığı ve ayrımcılıklar yeni olgular değil, halihazırda var olan birçok aşırı-sağ grubun ve sağ-popülist hareketin Covid-19 ile birlikte hedef kitlelerini genişletmelerinin, söylem ve eylem biçimlerini değiştirmelerinin ve seslerini daha fazla yükselterek, görünürlüklerini arttırmalarının bir sonucudur. Pandemi sürecinin içerisinde yaşanan kriz anları yabancı düşmanlığını ve nefret söylemlerini arttırmış olsa da genel ortalama bu tutumun yaygınlık kazanmadığı yönündedir. Sosyal medyada nefret söylemlerini yapan kullanıcılar oldukça azınlıkta ve birbirleri ile yüksek etkileşimdeyken, ayrımcılık vakaları yüksek oranda krizlerin Batı ülkelerinde en çok hissedildiği 2020 yılı Mart ayı ortasından itibaren iki haftalık süreçte yaşanmıştır. Pandemi genel olarak yabancı düşmanı olmayan ya da nefret söylemi üretmeyen insanları aşırı-sağ gruplardan birinin üyesi haline getirmekten çok, yabancı düşmanı ve nefret söylemi üreten insanlara daha fazla alan açmıştır.

Liderlerin söylemi veya medyanın haber dili bu alanın açılmasını sağlarken, ayrımcılıkları normalleştirmiş ve yabancı düşmanlığına meşruiyet kazandırmıştır. Hedef gösterilen gruplar, kamuoyunu etkilemek adına yalan haberlerin ve komplo teorilerinin konusu olmuşlardır. Pandemi bu bağlamda hastalığa karşı bütünlük içinde bir mücadeleyi örgütleyecek kuşatıcı milliyetçilik yerine, yalnızca aşırı-sağ grupları daha da radikalleştiren dışlayıcı bir milliyetçiliği büyümüştür. Aşırı-sağ bir yandan kültürel farklılıkları bir suçlama aracına dönüştüren yerlilerin (nativist) bir yandan da özellikle ABD'de komplo teorilerinin takipçilerinden oluşan ve salgın nedeniyle alınan önlemlere ve kısıtlamalara karşı olan Kovid milliyetçiliğinin⁴⁷ arasında salınmıştır.

Koronavirüsün kaynağı olarak Çinlilerin gösterilmesi veya hastalığın Müslümanlar yüzünden yayıldığı iddiasına benzer söylemler yalnızca aşırı-sağ gruplar tarafından değil, bazı popülist liderler tarafından da sıklıkla dile getirilmiştir. Nefret söylemlerinin, ayrımcılık vakalarının ya da şiddete varan tacizlerin önünü

⁴⁴ JungHo Park, "Who is hardest hit by a pandemic? Racial disparities in COVID-19 hardship in the US." *International Journal of Urban Sciences*, 25:2, 2021: 161

⁴⁵ Bekir Aydoğan, "ABD'deki 'George Floyd' protestoları ülke tarihindeki en geniş katılımlı eylem", *Anadolu Ajansı*, 3 Temmuz 2020, 22 Nisan 2021, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abddeki-george-floyd-protestolari-ulke-tarihindeki-en-genis-katilimli-eylem/1899022#:~:text=ABD%27de%20yapilan%20anketlerde%2C%20siyahi,genis%20katilimli%20eylem%20oldugu%20belirtildi.>

⁴⁶ "George Floyd protestoları dünya geneline yayıldı", *BBC Türkçe*, 9 Haziran 2020, 22 Nisan 2021, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-52978242>

⁴⁷ Mark Juergensmeyer, "COVID-19 and Cultural Nationalism", *COVID-19 and Populism*, 13:41, 2020

açan da büyük oranda bu söylemler olmuştur. Popülist liderlerde sık sık karşılaşılan tavırlar -her şeyin yolunda gittiği, sorunların asla çok büyük ya da çözülmesinin çok zor olmadığı ve yanlış giden bir şeyin bir başkasının hatası olduğu⁴⁸- pandemi süresince kendini göstermeye devam etmiştir. Bazı popülist liderler pandemiden kaynaklanan problemleri çözmek yerine sorunları yok saymayı veya bir başkasını -azınlık grupları, göçmenleri, muhalefeti veya başka devleti- sorumlu olarak hedef göstermeyi tercih etmiştir. Bu durum ise başta Batılı ülkelerde yaşayan Çin ve Doğu Asya kökenli birçok göçmen grubunu nefret söylemlerinin hedefi haline getirerek pandemi süresince yaşanan birçok sıkıntının sorumluluğunu kısa vadede hükümetlerin üzerinden atsa da ortaya çıkan sorunların uzun bir süre çözümsüz kalmasına ve sıkıntılı alanların daha fazla genişlemesine neden olmuştur.

---

⁴⁸ Daniel Linsker, "COVID-19 And The Challenge Of Populism", Forbes, 2 Nisan 2020, erişim 21 Nisan 2021, <https://www.forbes.com/sites/riskmap/2020/04/02/covid-19-and-the-failure-of-populism/?sh=57ab816c4f99>

KAYNAKÇA

- Alisha Mendgen. “Antiasiatistischer Rassismus: Wie die Pandemie den Hass sichtbar macht”. RND. 18 Mart 2021. 21 Nisan 2021. <https://www.rnd.de/panorama/rassismus-gegen-asiaten-wie-corona-den-hass-sichtbar-macht-EQN576C4IJD4BFWLW5WHQ5EJAE.html>
- Amy Woodyatt. “Coronavirus lockdowns are fueling an 'explosion' of anti-Semitism online”. CNN. 30 Temmuz 2020. Erişim 22 Nisan 2021. <https://edition.cnn.com/2020/07/30/uk/online-anti-semitism-intl-scli-gbr/index.html>
- BBC Türkçe. “George Floyd protestoları dünya geneline yayıldı”. 9 Haziran 2020. 22 Nisan 2021. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-52978242>
- Bekir Aydoğan. “ABD'deki 'George Floyd' protestoları ülke tarihindeki en geniş katılımlı eylem”. Anadolu Ajansı. 3 Temmuz 2020. 22 Nisan 2021. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abddeki-george-floyd-protestolari-ulke-tarihindeki-en-genis-katilimli-eylem/1899022#:~:text=ABD%27de%20yapılan%20anketlerde%2C%20siyahi,geniş%20katılımlı%20eylem%20olduğu%20belirtildi>
- Birmingham City University. “COVID-19 sparks online Islamophobia as fake news and racist memes are shared online, new research finds”. Erişim 26 Ocak 2021, <https://www.bcu.ac.uk/about-us/coronavirus-information/news/covid-19-sparks-online-islamophobia-as-fake-news-and-racist-memes-are-shared-online-new-research-finds>
- Cheah, C. S. L. et al. “COVID-19 Racism and Mental Health in Chinese American Families.” *Pediatrics*. 146:5 (2020): e2020021816. doi:10.1542/peds.2020-021816
- Daniel Linsker. “COVID-19 And The Challenge Of Populism.” *Forbes*. 2 Nisan 2020. Erişim 21 Nisan 2021. <https://www.forbes.com/sites/riskmap/2020/04/02/covid-19-and-the-failure-of-populism/?sh=57ab816c4f99>
- Ecri, Annual Report On Ecri's Activitie Covering The Periode From 1 January To 31 December 2020. Strazburg: ECRI Annual Reports. 2021. <https://rm.coe.int/annual-report-on-ecri-s-activities-for-2020/1680a1cd59>
- Eeshita Chib. “Islamophobia and the COVID-19 pandemic in the UK”. Observer Research Foundation. 29 Mayıs 2020. Erişim 26 Ocak 2021. <https://www.orfonline.org/expert-speak/islamophobia-covid-19-pandemic-uk-67037/>
- Elias, A., Ben, J., Mansouri, F., & Paradies, Y.” Racism and nationalism during and beyond the COVID-19 pandemic.” *Ethnic and Racial Studies*. 44:5 (2021): 783–793. doi:10.1080/01419870.2020.1851382
- Elisabeth Gawthrop. “The Color Of Coronavirus: Covid-19 Deaths By Race And Ethnicity In The U.S.” *Apm Research Lab*. 4 Şubat 2021. Erişim 6 Şubat 2021. <https://www.apmresearchlab.org/covid/deaths-by-race>
- Euny Hong. “Why I've Stopped Telling People I'm Not Chinese.” *NY Times*. 15 Mayıs 2020. Erişim 17 Kasım 2020. <https://www.nytimes.com/2020/05/15/opinion/coronavirus-chinese-asian-racism.html>
- Fernando, Christine ve Cheyanne Mumphrey,. “Racism targets Asian food, business during COVID-19 pandemic”. *AP News*. 20 Aralık 2020. Erişim 11 Ocak 2021. <https://apnews.com/article/donald-trump-race-and-ethnicity-pandemics-wuhan-animals-4d25738ab49597d0de1517383a9108d2>
- Fouché, Alexandra. “Coronavirus: French Asians hit back at racism with 'I'm not a virus'”. *BBC*. 29 Ocak 2020. Erişim 14 Kasım 2020. <https://www.bbc.com/news/world-europe-51294305>

- FRA. “Coronavirus COVID-19 outbreak in the EU Fundamental Rights Implications in Germany”. 2020A: 1-19.
https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/de_report_on_coronavirus_pandemic_-_may_2020.pdf
- FRA. “Coronavirus COVID-19 outbreak in the EU Fundamental Rights Implications, Country: France”. 2020B: 1-21.
https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fr_report_on_coronavirus_pandemic_-_may_2020-1.pdf
- FRA. “Coronavirus COVID-19 outbreak in the EU Fundamental Rights Implications, Country: Austria”. 2020C: 1-13.
https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/at_report_on_coronavirus_pandemic_-_may_2020.pdf
- Gover, A R. et al. “Anti-Asian Hate Crime During the COVID-19 Pandemic: Exploring the Reproduction of Inequality.” *American journal of criminal justice* : AJCJ. 45:4 (2020): 647-667. doi:10.1007/s12103-020-09545-1
- Hardy, L. J. “Connection, Contagion, and COVID-19.” *Medical anthropology*. 39:8 (2020): 655-659. doi:10.1080/01459740.2020.1814773
- He, B. et al. "Racism is a virus: Anti-asian hate and counterhate in social media during the covid-19 crisis." arXiv preprint arXiv. 2005:12423 (2020): 1-8. doi:10.48550/arXiv.2005.12423
- Hermansson, Patrik, David Lawrence, Joe Mulhall ve Simon Murdoch “Alt-Right ve Trollerin Rolü”. E-Skop. 21 Ağustos 2020. Erişim 13 Kasım 2020. <https://www.e-skop.com/skopbulten/alt-right-ve-trollerin-rolu/5854>
- Ho, Cyrus Sh et al. “Mental Health Strategies to Combat the Psychological Impact of Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) Beyond Paranoia and Panic.” *Annals of the Academy of Medicine*. 49:3 (2020): 155-160.
- Hussain, Naveed, “China’s double whammy: Coronavirus and toxic racism”. *Tribune*. 15 Şubat 2020. Erişim 13 Kasım 2020. <https://tribune.com.pk/story/2156977/chinas-double-whammy-coronavirus-toxic-racism>
- Imran Awan ve Roxana Khan-Williams. "Research Briefing Report 2020: Coronavirus, Fear and How Islamophobia Spreads on Social Media". Anti-Muslim Hatred Working Group. 2020. <https://antimuslimhatredworkinggroup.files.wordpress.com/2020/04/research-briefing-report-7-1.pdf>
- Islam, Md S. et al. “COVID-19-Related Infodemic and Its Impact on Public Health: A Global Social Media Analysis.” *The American journal of tropical medicine and hygiene* vol. 103:4 (2020): 1621-1629. doi:10.4269/ajtmh.20-0812
- Juergensmeyer, M. “COVID-19 and Cultural Nationalism.” *COVID-19 and Populism*. 13:41 (2020). <https://globalejournal.org/global-e/june-2020/covid-19-and-cultural-nationalism>
- Khaled Al-Qazzaz. “Islamophobia is on the rise during COVID-19”. *Policy Options*. 1 Ekim 2020. Erişim 26 Ocak 2021. <https://policyoptions.irpp.org/magazines/october-2020/islamophobia-is-on-the-rise-during-covid-19/>
- King, M. T. “Say no to bat fried rice: changing the narrative of coronavirus and Chinese food.” *Food and Foodways*. 28:3 (2020): 237-249. doi:10.1080/07409710.2020.1794182

- Kurier. “Antidiskriminierungsstelle: Asiaten in Österreich angefeindet”. 13 Şubat 2020. Erişim 22 Nisan 2021. <https://kurier.at/chronik/oesterreich/antidiskriminierungsstelle-asiaten-in-oesterreich-angefeindet/400753398>
- Moffitt, Benjamin. *The Global Rise Of Populism: Performance, Political Style, And Representation*. California: Stanford University Press. 2016
- Müller, K. ve Schwarz, C. “Fanning the Flames of Hate: Social Media and Hate Crime.” *Journal of the European Economic Association*. 19:4 (2021): 2131–2167. doi:10.1093/jeea/jvaa045
- Naletto, G. “Dall“allarme giallo” ai porti chiusi. Razzismo e xenofobia ai tempi del Covid-19.” *Cronache di ordinario razzismo: Quinto libro bianco sul razzismo in Italia içinde*. 212-219. Lunaria, 2020.
- Office for National Statistics. “Coronavirus (COVID-19) related deaths by ethnic group, England and Wales: 2 March 2020 to 15 May 2020”. 19 Haziran 2020. Erişim 6 Şubat 2021. <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/birthsdeathsandmarriages/deaths/articles/coronaviruscovid19relateddeathsbyethnicgroupenglandandwales/2march2020to15may2020>
- Park J. “Who is hardest hit by a pandemic? Racial disparities in COVID-19 hardship in the U.S.” *International Journal of Urban Sciences*. 25:2, (2021): 149-177. doi:10.1080/12265934.2021.1877566
- Roshni Kapur. “Covid-19 in India and Sri Lanka: New Forms of Islamophobia”. The Middle East Institute. 7 Temmuz 2020. Erişim 26 Ocak 2021, <https://www.mei.edu/publications/covid-19-india-and-sri-lanka-new-forms-islamophobia>
- Russell Jeung. “Incidents Of Coronavirus Discrimination March 26 - April 1”. Stop AAPI Hate. 2020, Erişim 11 Ocak 2021. <https://stopaapihate.org/wp-content/uploads/2021/04/Stop-AAPI-Hate-Report-2Weeks-200403.pdf>
- Samuel Stolton. “COVID-19 crisis triggers EU racism against Asians, rights agency says”. Euractiv. 8 Nisan 2020. Erişim 4 Nisan 2021. <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/covid-19-crisis-triggers-eu-racism-against-asians-rights-agency-says/>
- Shahid, H. J. “The Pandemic of Islamophobia.” *Journal of the British Islamic Medical Association*. 6:2 (2020): 32-35
- Shimizu, K. "2019-nCoV, fake news, and racism." *The Lancet*. 395:10225 (2020): 685-686. doi: 10.1016/S0140-6736(20)30357-3
- Stechemesser, A. et al. “Corona crisis fuels racially profiled hate in social media networks.” *EClinicalMedicine*. 23 (2020). doi:10.1016/j.eclinm.2020.100372
- Stop AAPI Hate. “Stop AAPI Hate National Report 3.19.20 - 8.5.20”. 2020. Erişim 11 Ocak 2021. <https://stopaapihate.org/wp-content/uploads/2021/04/Stop-AAPI-Hate-Report-National-200805.pdf>
- The Australian National University. “Children’s racial discrimination linked to health risks”. 18 Mart 2020. Erişim 24 Ocak 2021. <https://www.anu.edu.au/news/all-news/children’s-racial-discrimination-linked-to-health-risks>
- Twitter. #batfriedrice. Erişim: 20 Ocak 2021. <https://twitter.com/hashtag/batfriedrice>
- Wang, S. et al. “I’m more afraid of racism than of the virus!?: racism awareness and resistance among Chinese migrants and their descendants in France during the Covid-19 pandemic.” *European Societies*. 2021: 721-742. doi:10.1080/14616696.2020.1836384

Wei, Sun. "British Chinese fight COVID-19 racism". Global Times. 9 Haziran 2020. Erişim 12 Kasım 2020.
<https://www.globaltimes.cn/content/1190990.shtml>

Yancy, C. W. "COVID-19 and African Americans." Jama. 323:19 (2020): 1891-1892.
doi:10.1001/jama.2020.6548